

Aakhiratti amanuu-kutaa 2ffaa

Description

Kutaa darbee keessatti Aakhiraan maal akka taâ€™ee fi sababni Qiyaaman itti dhaabbattuuf muraasa isaa ilaaluuf yaalle turre. Harâ€™as itti fufuun Aakhiratti amanuun maal akka of keessatti qabatu ni ilaalla. Aakhiratti amanuun hundee iimaanaati fi nama kaafiraaf muâ€™mina addaan baasudha. Muâ€™minni Rabbii fi Aakhiratti amanuun muâ€™mina yommuu jedhamu, kaafirri immoo nama Rabbii fi Aakhiratti amanuu dideedha. Garuu Aakhiratti amanuu jechuun â€œLubbuun namaa Jannata ykn Jahannamiin seentee qaamni immoo lamuu hin deebifamu jechuudhaa?â€ Namniakkana jedhee yaadu yoo jiraate kuni Aakhiratti amanuu hin jedhamu. Kanaafu, namni yaada dogongoraa kana akka sirreessuf Aakhiratti amanuun maal akka taâ€™ee haala armaan gadiitiin ilaalu dandeenyaa.

[Hubachiisa: Rabbiin Qurâ€™aana keessatti maqdhaala Nu ykn Nuti jedhu ni fayyadama. Kuni baayâ€™inna hin agarsiisu. Kana irra, Guddinna fi Kabaja agarsiisa. Arabiffa keessatti, namni tokko hojji tokko yommuu hojjatu Nuti jedhe fayyadamuun wanta baratameedha. Rabbiin Tokkicha wanta hundaa adda hojjatuudha. Kanaafu, Nuti yommuu jedhu Kabajaa fi Guddinna Isaa agarsiisaa malee baayâ€™inna hin agarsiisu.]

Aakhiratti amanuun wantoota sadii of keessaa qaba.

1ffaa- Kaâ€™uumsatti amanuu (Al-Iimaanu bil Baâ€™as)

Kana jechuun yommuu xurunbaan lammataa afuufamu namoonni duâ€™an kaafamuudha. Namoonni miila duwwaa kophee hin qabne, qaama qullaa hin uffannee fi kan hin kittaananne taâ€™anii Gooftaa alamaa fuundura murtiif dhaabbatu. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa) ni jedha:

﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعُدُّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَعِيلِينَ ﴾

â€œAkkuma uumama duraa jalqabnetti isa deebifna. [Kuni] waadaa Nu irra jiruudha. Dhugumatti Nuti ni hojjanna.â€ suuratu Anbiyaa 21:104

Kana jechuun uumamtoota deebisuun akkuma yeroo jalqabaa isaan uumneti. Jalqaba uumamtoonni homaa hin turre. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa uumamtoonni wanta tokko kan hin turre taâ€™anii osoo jiranu isaan argamsiisee akkuma san lamuu isaan deebisa. â€œ**Kuni] waadaa Nu irra jiruudha.**
Dhugumatti Nuti ni hojjanna.â€¢ Kana jechuun wanta waadaa galle hojji irra oolchina. Dandeettin Rabbii guutuu waan taâ€™eeef wanti Isa dadhabsiisu tokkollee hin jiru. Wanta duraan hin jirre uumuun kan Isa hin dadhabsiisin (hin dhabin) akkamitti wanta bade lamu deebisuun Isa dhibaa?

Erga duâ€™anii kaâ€™uun dhugaa mirkanaaâ€™aa Qurâ€™aanni, sunnaa fi wali galteen Muslimootaa agarsiisudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ١٥٠ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبَعْثُرُونَ ١٦﴾

â€œErgasii isin sana booda ni duutu. Ergasii dhugumatti isin Guyyaa Qiyaamaa ni kaafamtu.â€
Suuratu Al-Muâ€™minuun 23:15-16

Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:

â€œGuyyaa Qiyaamaa namoonni miila duwwaa, qullaa fi kan hin kittaanamne taâ€™anii walitti qabamu.â€ [Sahih Muslim](#)

Akkasumas, Muslimoonni ilmaan namaa erga duâ€™anii booda akka kaafaman irratti walii galanii jiru. Kuni hikmaadhaan wanta barbaachisuudha. Rabbiin oltaâ€™aan ilmaan namaa wanta gaarii akka hojjatanii fi wanta badaa akka dhiisan karaa Ergamtootatiin isaan ajaje jira. Kanaafu, wanta hojjatanifiif Guyyaa itti mindeefaman murteesse jira. Rabbiin ni jedha:

أَفَحِسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَّارًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ
١١٥

â€œSila Nuti taphumaaf waan isin uumnee fi gara Keenyatti kan hin deebifamne taâ€™uu ni yaaddu?â€ (Suuraa Al-Muâ€™uminuuna 23:115)

2ffa- Qorannoo fi Jazaatti amanuu (Al-Iimaanu bil-hisaabi wal jazaaâ€™a)

Jazaa jechuun mindaa ykn adabbii namni tokko wanta hojjateef argatuudha.

Gabrichi hojii isaatiif ni qoratama. Ergasii hojii gaarii yoo hojjatee fi ulaagaalee yoo guute, ni mindeefama, taâ€™uu baannan ni adabama. Qurâ€™aanni, sunnaah fi wal-galteen Muslimoota kana ni agarsiisu.

Rabbiin oltaâ€™aan ni jedha:

﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَّاهُمْ ۚ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾

â€œDhugumatti deebiin isaanii gara Keenya. Ergasii, qorannoonaanisaanii Nurra jira.â€ Suuratu Al-Gaashiyah 88:25-26

Kana jechuun uumamtoonni gara Rabbii deebiâ€™uun Guyyaa Qiyaamaa qorannoof walitti qabamu. Gaariis taâ€™i badaa wanta hojjataa turaniif ni qoratamu. Ergasii, mindaan isaanii kafalama. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى

إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

١٦٠

â€œNamni toltaun dhufe, isaaaf [toltau] ishiif fakkaattu kudhantu jira. Namni hamtuun dhufe, inni fakkaattuu ishiif malee hin mindeefamu. Isaaniis hin miidhamanu.â€ Suuratu Al-Anâ€™aam 6:160 Kana jechuun namni dhugaan amaneesi fi toltau hojjatee Guyyaa Qiyaamaa dhufe, isaaaf toltau san kan fakkaattu toltau kudhantu isaaaf jira. Kanaafu, mindaan isaaaf baayâ€™ata. Namni hamtuu hojjatee Guyyaa Qiyaamaa dhufe immoo hamtuun isaaaf hin baayâ€™attu. Hamtuu (badii) hojjate qofaaf adaba. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa)ni jedha:

وَنَصَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ
كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبَنَ

â€œNuti Guyyaa Qiyaamaatiif madaala haqaa lafa keenya. Lubbuun takkas homaa hin miidhamtu. Yoo waan ulfinna hanga firii raafuu qabus taâ€™e, Nuti ishiif ni fidna. Qurannaafis Nuti gahoodha.â€ Suuratu Al-Anbiya 21:47

Kana jechuun Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa namoota hundaaf mindaa kafaluuf Guyyaa Qiyaamaa madaala haqaa dhaaba (lafa kaaya). Hojiin namni hojjate hundi ni madaallama. Hojiin isaa xiqaqeenya irraa kan kaâ€™e osoo hanga firii raafuu ykn xaafii taateyyuu Rabbiin ni fida. Eenyullee waan gaarii hojjate irraa hirâ€™ifamuun ykn waan baddaa hojjateen ala badiin biraa isatti dabalamuun hin miidhamu.

Namni wanta hojjateef qoratamu fi mindaan isaaaf kafalamuun haqa eenyullee hin kaanne (hin kijibsiisnedha). Mee amma of haa gaafannu, namni aangoo qabu hojjattoota isa jala jiran wanta tokko akka hojjatan ni ajaja. Dhumaratti abbaan aangoo (maanejarrii) kuni hojjattooni kunniin wanta san hojjachuu fi hojjachu dhiisu isaanii gaafate mindaa ni kafalaaf moo ni dhiisa? Buâ€™aa wanta hojjatanii osoo hin gaafatin mindaa kafaluufi dandaâ€™aa? Mindaa kan hin kennineef yoo taâ€™e, wanta sanitti ajajuun buâ€™aan isaa maaliidhaa? Eeti, maanejarri hojjattoota wanta tokkotti ni ajaja. Hojii isaanii irratti hundaaâ€™e mindaa kafalaaf.

Rabbitiin subhaanahu wa taâ€™aalaa fakkaata hin qabnee fi kana hundaa oltaâ€™e namoota wayitti ajajee dhumarratti jazaa (mindaa) osoo isaanii hin keniin ni dhiisaa? Subhaanallah! (Rabbitiin qulqullaaâ€™e)!

Dhugumatti, wanta itti ajaje hojjachuu fi hojjachuu dhiisu isaanii dhumarattti ni gaafata ykn ni qorata. Ergasii hojjiisaanii irratti hundaaâ€™e isaan mindeessa. Nama toltaa hojjate, minda gaarii kennaaf. Nama badii hojjate, adabbi irratti murteessa.

Ali Ibn Abi Xaalib akkana jedha: Harâ€™a hojitu jira qorannoona (hisaabni) hin jiru. Boru immoo qorannotu jira, hojiin hin jiru. Kana jechuun addunyaa tana keessa yommuu jiraatan, hojjiisaanii malee guutumaan guututti qoratamuun hin jiru. Guyyaa Qiyaamaa immoo wanta addunyaa keessatti hojjataa turaniif qoratamu malee hojiin hin jiru. Kanaafu, â€œQoratamuun dura of qoradhaa, madaallamuun dura of madaalaa!â€ Umar ibn Al-Khaxxaab.

3ffaa- Jannataa fi Ibiddatti amanuu

Kana jechuun Jannani warroota amananii fi hojjiisaanii gaggaari hojjataniif akka qophoofta amanu. Ammas, ibiddi Jahannam warroota kafaranii fi badii hojjataniif akka qophoofta amanuudha. Jannata keessa wanta iiji takkuu argitee hin beekne, gurri dhagahee hin beekne fi qalbii nama qaxxaamuree hin beeknetu jira. Rabbiin ni jedha:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أَخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

â€œWaan isaan hojjataa turaniif jecha akka mindaatti gammachuu ijaa irraa waan isaaniif dhokfame lubbuun tokkooyuu hin beektu.â€ Suuratu As-Sajdah 32:17

Kana jechuun eenyullee guddinna qananii Rabbiin Jannata keessatti isaaniif dhokse hin beeku. â€œDhugumatti, isaan amananii fi hojjiisaanii gaggaarii hojjatan, Jannani Firdaws iddo simannaa (qubanna) isaaniif taatee jirti. Ishee keessa yeroo hunda jiraatu. Ishee irraa jijiramuu hin barbaadan.â€ Suuratu al-Kahf 18:107-108

Ibiddi Jahannam immoo mana adabbi warra kafaranif Rabbiin qopheesedha. Warri ibidda seenu warra Isatti amanuu didanii fi Ergamtoota Isaatiif ajajamuu didaniidha. Salphinna hangana hin jedhamnetu achi keessa jira. Rabbiin ibidda irraa nu haa tiksu. Rabbiin ni jedha:

â€œIbidda kaafirotaaf qopheeffamte san sodaadhaaâ€ Suuratu Aali-Imraan 3:131

﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٩﴾ خَلَدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا
نَصِيرًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلِيلَتَنَا أَطْعَنَا اللَّهُ وَأَطْعَنَا الرَّسُولُ أَلِّا
﴾

â€œDhugumatti, Rabbiin kaafirota abaaree fi ibidda bobaâ€™aa isaaniif qopheesee jira. Yeroo hundaa ishii keessa kan jiraatan taâ€™anii tiksas taâ€™ee gargaaraa [isaan baraaru] hin argatan. Guyyaa fuulli isaanii ibidda keessatti gara gaggalfamtu, â€œYaa hawwii keenya! Osoo ajaja Rabbiitii fi ajaja Ergamaa [Isaa] fudhannee [jiraannee maal qabaa]â€ jedhu.â€ Suuratu Al-Ahzaab 33:64-66

«وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُواْ فَمَا أَنْهَمُ الْنَّارُ كُلَّمَا أَرَادُواْ أَنْ يَخْرُجُواْ مِنْهَا أُعِيدُواْ
فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُواْ عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٦﴾»

â€œIsaan fincilan immoo teesson isaanii ibidda. Dhawaatuma isaan ishii (ibidda) keessaa bahuu fedhaniin ishii keessatti gadi deebifamu. â€œAdaba ibiddaa kan kijbsiisaa turtan dhandhama.â€ isaaniin jedhama.â€ Suuratu As-Sajdah 32:20 (Isaan fincilan- Rabbitti kafaranii fi Isaaf ajajamuu didan. Warri kuni â€œibiddi Jahannam hin jiru, lamu hin kaafamnuâ€ jechuun mormaa ykn kijbsiisaa turan.)

Guduunfaa

âž Aakhiratti amanuu jechuun ilmaan namaa erga duâ€™anii lamuu kaafamanii akka qoratamanii fi mindeefaman amanuu fi Jannataa fi Jahannam jiraachu shakkii tokko malee amanuudha.

âž Rabbiin oltaâ€™aan akkuma uumamtoota jalqaba uume, lamuu isaan deebisa.

âž Jalqaba irratti kan hin jirre taâ€™anii kan isaan uume lamuu deebisuun Isatti ni ulfaataa?

âž Kana hubachuuf copha bishaan saalaa (maniyyii) namni irraa uumame fi nama badee biyyee taâ€™e wal bira qabaa. Lamaan isaanitu lubbuu kan hin qabneedha. Rabbiin bishaan saalaa furri fakkaatu irraa nama kan uumee, namni biyyee erga taâ€™ee akkamitti deebisuu dadhabaa?

âž Inuma dhugaa lamuu deebifamu kan dhugoomsu keessaa, Rabbiin jalqaba Nabii Aadamin biyyee irraa uume. Kanaafu, abbaa namaa biyyee irraa kan uumee, Guyyaa Qiyaamaa namoota biyyee erga taâ€™anii deebisuun Isatti hin ulfaatu.

âž Guyyaa Qiyaamaa namni hunduu wanta hojjataa tureef ni qoratama.

âž Hojiin isaa xiqqaa fi guddaan ni madaallama. Ergasii mindaa gaarii ni argata ykn ni adabama.

âž Gahuumsi namoota amanantii fi hojji gaggaarii hojjatanii Jannata, kan kafaranii fi badii hojjatan immoo Jahannam. Rabbiin Jahannam irraa nu haa tiksu.

Kitaabban Wabii

[Shariih Usuuli salaasa](#) Fuula 100-103 Ibn Useymiin fi kitaabota tafsiiraa garagaraa

Date Created

November 17, 2018

Author

admin